

מזה שלושים שנה נתונים אנו במילחמה עם העולם הערבי כולו. דור שלם הונח על בירכי המילחמה. למד להעריך את תכונות המילחמה. להתמודד עם פחדי המילחמה. להתמצא בנוף המילחמה.

המערכת הפוליטית בארץ התגבשה בתוך המילחמה. כתגובה על המילחמה. הכלכלה הישראלית היא כלכלת מילחמה. התרבות הישראלית היא תרבות מילחמה.

עתה, במכה אחת, צריך הכל להשתנות. אנשים נדרשים לוותר על הנוף המוכר להם, נוף המילחמה, ולחפש את דרכם בנוף אחר לגמרי. נוף המילחמה הוא נוף צהיה, וקשים החיים בו. אבל זה נוף מוכר.

מי שהתרגל לחיות בגיהנום די להסתדר בו, עליו להיות בפה כאשר נפתחים לפניו, לפתע, שערי גיהנון בתי-ימוכר.

ק כך ניתן להבין את הפוליטיקאים, העיתונאים, הפרופסורים, עדת המנר היגים והמונהגים המתייחסים אל השלום

מפגינים נגד השלום ב"שדות" מה כל זה חשוב?

כאילו לא היה אלא שינוי קל במציאות המילחמה, מין מילחמה באמצעים אחרים. אתה קורא ושומע את דבריהם. ואתה רוצה לזעוק: ריבוננו של עולם, האם אתם מוכים סנוורים?

השלום הוא המהפכה הגדולה ביותר בחיינו, מאז הקמנו את ה"מדינה הזאת. אין הוא נופל מאותו מעשה-בראשית במאי 1948.

הוא יפתח לפנינו עולם אחר, עולם חדש. עם ישראל, מדינת ישראל, שנכלאו במשך 30 שנים בגטו ממלכת מנותק ומבוצר, יצאו למרחב של אפשרויות בלתי-מובנות.

והנה אתם עומדים ומתווכחים עליה? על מה?

על כמה יישובים בפיתחת רפיח? הם ייעלמו מן השטח, כפי שניבאנו מראש, ואיש לא יזכור אותם כעבור שנה. מי שרצה להתנחל באמת, יתנחל במקום אחר. מי שרצה לעשות שם ביזנס, יעשה ביזנס בכוחית ובאברזאבי. מה כל זה חשוב, בהשוואה לשינוי הכביר העומד לחול בהיסטוריה העברית?

מדברים על בסיס של צה"ל בין שכם וגשר דמיה, על "נוכחות צבאית" על זיכולת לדא את תושבי רמאללה אם ירמו ראש. איזו חשיבות יש לבסיסים אלה, כאשר ניתן להגיע למערך חדש של כל הצבאות במרחב, במיסגרת שלום קרקע עם העולם הערבי כולו? האם נמשיך לחשוב במושגים של מס'כפים, כאשר מצב מחייב עליהם של קלאוזוביץ חדש?

כל הדיבורים האלה על הסכנות הנוראות וצמנות הווקמת של מדינה פלסטינית, זו אף ביישות פלסטינית עצמאית בגדה 'ברצועה' — מה הקשר שלהם למציאות החדשה העשויה להיווצר, מציאות של זירגון מדיני מיוזמת-כונני, הסכס-הגנה ורחבי, שוק מרחבי משותף?

איזה כפיו יתעקש להשאיר בע"ייה אחת, מרכזית, בלתי-יפתורה — כאשר ניתן לפתור את כל הבעיות, למתוך קו עז מוזהמת-מאחיהי-ש"י, וישלב את ישראל החופשית, החזקה, המושגת במציאות מיוזמת-כונני חדשה?

כאשר ניתן לעשות את עיסקת המאה, לקנות בסיטונות מציאות לאומית חדשה — האם ניגש לבעיות בגישה המפוכחת של רוכל-רחוב, בריאליזם של בעל-דוכן בשוק הפישפשים?

מי שרואה את היער, אסור לו לשכוח שהוא מורכב מעצים. מי וודאי, אך מי שרואה רק כמה עצים בודדים, ואינו מסוגל לראות את היער — זוקה בעיוורון מסוכן.

הדברים מתמקדים, בסופו של דבר, באיש אחד: מנחם בגין.

האם הוא יכול להתגבר על הלם-השלום? האם הוא יכול לראות את ההבטחה ההיסטורית הגלומה במציאות החדשה, העשויה לקום? האם הוא מסוגל לוותר על מושגים ישנים, על אידיאולוגיות ישנות?

יש אנשים בארץ השרויים באופוריה, נוכח התקדמותו של בגין בשבועות הר אחרונים. למרבה הצער, אינו שותף לאורי פוריה זו.

בגין התקדם לאי-מעט, ואני מעי ריך אותו על כך. אך מי שמצוי בתודות התנועה הרדיקלית, יודע כי כל ההתקדמות של מנחם בגין עד כה היתה בתוך הארץ דיאולוגיה שנה. הוא לא חרג ממנה אף במילימטר אחד.

הויתור על שטחים שמחוץ לארץ ישראל, על פי ההגדרה ה'בוטינסקאית, אינו כלל ויותר בעיני בגין, בניגוד לאחיי תופל, לא אמר בגין מעולם כי שארם אל-סייך חשובה מן השלום. ראש בית"ר לא שר על פיתחת רפיח.

הרעיון של הענקת אוטונומיה מינהלית ל"ערבי ארץ-ישראל" אינו המצאה של בגין. רעיון זה נוסח לפני 72 שנים על-ידי זאב ז'בוטינסקי בוועידת הלסינגפורס, ש' דנה בזכויות המיעוטים בממלכת הצאר. בגין מציע לתושבי חברון ושכם רק את אשר דרש ז'בוטינסקי למען היהודים, כמיעוט לאומי ברוסיה. אין זה צעד לקראת ישות פלסטינית, כפי שטוענים בורים, אלא שילוב הפלסטינים כמיעוט לאומי במדינת היהודים המורחבת, על פי עקרונות ז'ביר טינסקי.

יכול משהו להאמין, או לפחות לקוות, כי מנחם בגין יגיע בסופו של דבר אל תרוביקון של השלום, ויחצה אותו. אולי, מותר למיך לקוות, אך חייבים אנחנו להגיד בכתבים את האמת: מנחם בגין רחוק מאד, כרגע זה, מן תרוביקון הזה.

אילו ראה מנחם בגין את התמונה המרהיבה של השלום הגדול, הפרושה לפניו, הוא היה עונה על מעשהו הדרמאטי של אנוואר אל-סאדאת במעשה הדרמאטי משלו.

הסיכוי הגדול של השלום הוא דרמאטי, והוא מחייב מעשים דרמאטיים. אדם בעל חוש דרמאטי, כמו מנחם בגין, בוודאי היה צריך לדעת זאת. מי שאומר ש"דרוש זמן", ש"צריכים לנהל משאומתן ממושך", אינו מבין את הסיכוי ואת הסיכון.

הסיכון הוא שנחמיץ את ההזדמנות, אודי לדורות, אודי לצמירי תות.

נחמיץ אותה, אם סאדאת יגיע למסקנה כי נכשל, כי ישראל מציעה לו הצעה שאין העולם הערבי יכול לקבלה. נחמיץ אותה גם אם ייכנע סאדאת בסופו של דבר (כפי שקווים ישראלים רבים) ויסכים לשלום נפרד, שלא יפתור את הבעיה, שלא יביא את השלום האמיתי. במוקרה הטוב ביותר, יביא לנו שלום קטן, מיסכן, שבר, בריחוק.

פנינו פרושה, מבעד לערפל, הי ארץ המובטחת של השלום. מתוך עיוורון, מתוך פחד, מתוך הלם, אין עמישראל רואה אותה. הוא רואה רק את הערפל.

את דעתו של משהו: "אני הנציג הרשמי של אש"ף בלונדון. כמו כל שגריר, אני מבטא את השקפת שולחי. לא הוחרתי הבינה אחרי הפירסום. יותר מזה, לא נערכה עלי שום התקפה בשום במה של אש"ף או של פתח. אמנם היו כמה התקפות פרועות עלי — אבל אלה באו מצד האירגונים הקיצוניים."

במהלך 1974 השמיע חמאמי מדי פעם הודעות דומות על הפיתרון הצפוי. בינתיים הלך אש"ף מחיל אל חיל בזירה הפוליטית. בוועידת-הפיסגה הערבית בריבאט נחל ניצחון מזהיר, כאשר נתקבלה פהאחד ההחלטה להכיר בו כנציג הביילעדי של העם הפלסטיני, אף שאיש מבין שליטי-ערב לא רצה בכך. לאחר מכן הוזמן יאסר עראפאת לשאת את דברו באר"ם וזכה בקבלת-פנים דרמאטית.

אולם ראשו של סעיף חמאמי בלונדון לא הסתחרר מן ההצלחות. הוא נשאר מפוכח, "אם מאה מדינות יכירו בנו, וישראל לא תכיר בנו — אין לזה כל ערך", אמר פעם לריו ברטי.

"מיסוך חמאמי"

התאריך הגדול הבא בחייו של חמאמי היה ה-20 במארס 1975. אך בניגוד לתארי ריכים הקודמים, יצר הוא הפעם עצמו את המאורע שהעניק ליום את חשיבותו. באותו יום נפתח במועדון הליברלי-הלאומי בלונדון סמינר שנמשך שלושה ימים. בפני הפורום הזה נאם סעיף חמאמי נאום היסטורי, המכונה מאז "מיסוך חמאמי".

מעטים ידעו איך נולד מיסוך זה, שאינו למעשה "מיסוך חמאמי", אלא "מיסוך עראפאת". תחילה נועד לפירסום בטיימס, אך מסיבות שונות הוחלט לאחר-מכן להביאו בפני הסמינר.

המיסוך הוזכר בקפדנות, במשך שבועות ארוכים, תוך התייעצויות בין חמאמי וראשי התנועה בכיורות. כל מינה בו נשקלה שוב ושוב, כי בעליו ראו בו אקס מדיני ממדרגה ראשונה.

המיסוך פותח בביקורת חריפה על תולדות הציונות ותהליך הקמת ישראל. אך המסקנה המעשית היא שאין לעם הפלסטיני ברירה אלא לחיות לצד המדינה הציונית, שהיא עובדת קיימת. תוך כדי כך השמיע חמאמי כמה רעיונות מהפכניים. בין השאר:

- הפסקת המאבק המזויין, אם ישותף אש"ף במשאומתן לשלום.
- הקמת מדינה פלסטינית בשטחים שיוחזרו על-ידי ישראל, כתוצאה מהסדר שלום.
- גבולות פתוחים בין מדינת-ישראל ומדינת-פלסטין, כדי "לעודד" השפעת-גומלין תרבותית וכלכלית.
- מתן היתר ליהודים ישראלים לחיות בפלסטין, תמורת היתר למיספר מתאים של ערבים פלסטיניים לחזור לישראל.
- ערובות-ביטחון למדינה הפלסטינית ולמדינת-ישראל.
- נסיגת ישראל לגבולות ה-4 ביוני 1967, כחלק מהסדר-השלום.
- פתיחת דרישה בין שוחררי-שלום ישראלים ופלסטיניים, שבו יביעו שני הצדדים באופן חופשי את דיעותיהם, אלה באונוי אלה.
- שאיפה לאיחוד-חדש של הארץ, תוך הסכם בין שני העמים, ברבות הימים, "אולי לא בימי חיינו", בצורת פדרציה או תבנית אחרת.
- הדברים הושמעו ופורסמו בבריטניה, הסתבים של הימנים הישראליים דיווחו עליהם ככמה שורות לעיתונות. המאמי, ושולחיו בכיורות, המתינו לתוצאות. הם היו מושוכנעים כי אקט מהפכני זה, הפותח נתיב חדש לשלום, יביא לתגובה נלהשת מצד ממשלת ישראל. הם היו מוכנים לכך שהתגובה תהיה זלירה ומסוייגת. אולם הם נדהמו מן התגובה שבאה: חופרי תגובה מוחלטת. המימסד הישראלי פשוט התעלם מן העניין כולו.

התוצאה היחידה היתה הקמתה של המועצה הישראלית למען שלום ישראל-פלסטין, שמייסדיה הסתמכו בפירוש על הצהרת חמאמי, וקבעו 13 עקרונות ישראלים התואמים במידה רבה את עקרונות "מיסוך חמאמי".

ההתעלמות הרועמת

ההתעלמות הרועמת של ממשלת-ישראל החלישה את תנופת יוזמתו של חמאמי, אך לא הפסיקה אותה. הראיון שנתן לפני כמה שבועות לעיתון ההולנדי, שפורסם השבוע בישראל, חוזר על אותם העקרונות בצורה מפורשת וחד-משמעית. יש להניח כי בעיקבותיו יבואו יוזמות חשובות עוד יותר.

אין עוד ספק כי קו זה נחנה עתה מתמיכתם של יאסר עראפאת ושאר האישים המרכזיים של אש"ף ופתח.

הסביר זאת חמאמי, לא מכבר, באונוי אישיות אירופית: "עראפאת אומר כי הערבים יכולים לנצח את ישראל. והזי רק שאלה של זמן ומאמץ. אבל ניצחון כזה יהפוך את הארץ כולה לבית-קברות. עראפאת אינו רוצה בניצחון כזה!"

לא פעם נשאל חמאמי מדוע מניח לו עראפאת להשמיע את ההצהרות, במקום להשמיע אותן בעצמו. הרי אותם הדברים, אילו באו במישרין מפיו של ראש אש"ף, היו משפיעים הרבה יותר.

על-כך משיב חמאמי, כמו מנהיגים פלסטיניים אחרים, בנימוק פשוט והגיוני: "מה יש לנו, לפלסטינים, להציע, כשנבוא אל שולחן-הדיונים עם ממשלת-ישראל?"

"ישראל מחזיקה בכל ארצנו, ובחלק גדול של עמנו. בידיה כל הקלפים המעשיים. בידינו יש רק קלף אחד ויחיד: ההכרה של העם הפלסטיני בקיומה של מדינת-ישראל. הכרה זו תשים קץ למילחמת-החזרות בין ישראל העולם הערבי כולו.

"אם נשרם את הקלף הזה על השולחן ל פ נני פתיחת המשאומתן — מה יישאר בידינו לנהוג המשאומתן עצמו?"

כיום נחשב חמאמי למומחה מס' 1 לענייני ישראל בקרב אש"ף. בפגישות עם עיתונאים הוא מגלה בקיאות רבה בענייני ישראל, מכיר את הכוחות האישיים הפעילים בה, ומביע בהרחבה את השקפתו על בעיות העם הקהודי. תוך כדי כך הוא מגלה תלונות חריפה ביותר לאנטישמיות, שבה הוא רואה בעלת-ברית טבעית לציונות.

בין שאר דבריה-ביקורת המרים שהוא משמיע כלפי המדינות הערביות, בולטת טענתו שהם דרפו את היהודים והביאו להגירתם. "רוב היהודים האלה באו לישראל וחיזקו את המדינה הלוחמת נגדנו. אבל לממשלות הערביות זה לא היה איכפת."

חלום

אולם נושא חלומותיו של הגבר עדיין-הליכות מגבילה אינו משרה רמה במדינה שתקום. יש לו חלום המציק לו יותר: לבוא ליפו ולראות את הבינה שבו נולד ושבו בילה את שבע השנים המאושרות הראשונות — והאחרונות — בחייו. ידידיו מעידים שנוסטלריה זו מבצבצת בכל שיחותיו. הוא מתלונן על הקור של לונדון, על הערפל והגשם, ומתגעגע לארץ. אשתו הירושלמית ושני ילדיו הקטנים שותפים לגעגועים אלה.

אולם חמאמי יודע שאם תקום המדינה הפלסטינית, לצד ישראל, הוא לא יחיה ביפה, אלא במדינה החדשה. הוא יקור את ביתו בגבילה, אך יקים את ביתו תחת דגל פלסטיני. אם יתגשם חלום זה בדרבי-ישלום, ללא מרחיף-דמים נוסף, יהיה לסעיף חמאמי, חלק גדול בכך.